

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto II. Ljubljana, meseca prosinca 1906.

Štev. 10.

VSEBINA:

Skalaši na delo!

Ž. Vseučiliščno vprašanje.

Dr. Ljud. Pivko: Nabirajmo gradivo
o narodnem življenju.

Ciril Premrl: O potrebi organiziranega izobraževalnega dela.
»P.«. Sistem poslovanja ljudskih knjižnic »Prosvete«.
Listek.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštne proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Drobiž.

Času primerno pismo. Velec. tovariš urednik! »Omladina« je že parkrat v splošnih izvajanjih grajala one, ki nosijo polna usta o »akademijni časti«, — ko pa iz bližine pogledaš, kaj delajo in česa ne delajo, spoznaš, da ravno pri njih primanjkuje mnogokrat najprimitivnejših čutov za čast in dostojnost. Slovensko burševstvo je pač kopija nemškega, ki pa svoj vzorec po smešnosti, nadutosti presega daleko. Neki značilni dogodki zadnjih tednov me silijo, da nekoliko konkretnje posežem v to kočljivo poglavje. Priporočam Vam, da odslej čisto brez obzira postopate proti tem izrodkom v slovenskem dijaštvu.

Obrnem se najpoprej v Prago. Število slovenskih dijakov v Pragi raste tako naglo, da ne bo preteklo 10 let in postane Praga naše prvo vseučiliško mesto. Ta vspuh slovensko-česke agitacije nas iskreno veseli. A prav intenzivno se moramo zanimati zato, kako se slovensko dijaštvo uživilja v Prago. Dopisi iz Prage v Vašem listu precej molče. Morda nekaj krivde zadene neki Š v poslovníku »Ilirije«, ki prepoveduje članom pisati o razmerah v tem društvu. — Po kratkem, a za »Ilirijo« zelo plodonosnem času so radikanci izgubili vlado, danes ima savanski odbor, program pa — radikalen. Najprej je konstatirati, da ugled slovenskega dijaštva v Pragi ni posebno visok, tudi »Ilirija« propada; torej »dostojanstveno reprezentiranje«, ki ga smatra sedanji odbor menda za edino svojo nalogo, pri Čehih prav nič ne izda. Zahtevajo pač več kakor kapico in črno sukno!

Seja »Ilirije«. Kot gosta predsednik »Podpornega društva«: Tomšič in znani prijatelj Slovencev prof. Chodounský. Vzdigne se Savan in v izbrano netaktnih izrazih napada »Podporno društvo«, češ zakaj ne podpira onih slov. dijakov, ki študirajo na nemških visokih šolah? Prof. Chodounskemu se čudim, da je sploh odgovarjal. Povedal je v odkritih besedah mnenje, ki smo i mi že v Trstu podpisali: Tudi Chodounský je zato, da študiramo po tujih visokih šolah n. pr. v inozemstvu. A v Pragi je drugače. Tukajšne nemške visoke šole so politične trdnjave proti Čehom. Leto za leto vabijo, da naj pridejo polnit nemške visoke šole dijaki iz Nemčije. Tam nimajo mnogo vsehpa, pač pa prihajajo drugi Slovani polnit prazne prostore, in tako podpirat Nemce. Od slov. podpornega društva, ki ga podpirajo tudi Čehi, pač nihče ne more pričakovati, da podpira ljudi, ki jačijo vrste nasprotnika. »Oprostite nam, a Čehi bomo vedno gledali drugače na dijake, ki so na naših visokih šolah, kot one, ki hodijo k tujcem«. Ker se je bil napadajoči »vitez« zaletel tudi v česko podružnico slov. planinskega društva, češ da je le šport, mu je prof. Chodounský z edino njemu lastno potrpežljivostjo razložil kulturni in gospodarski pomen tega društva in vprašal slednjič, kaj bi rekli Slovenci, če bi se Čehi vpisali v — »Alpenverein«. Besedam Chodounskega nimamo ničesar dostaviti, že itak vsakomur razun Savanom notorični položaj so objasnile popolnoma. — Nadinženerja Tomšiča se je netaktno napadlo. Ker se savanskemu predsedniku ni zdelo potrebno braniti tega zaslužnega prijatelja slovenskega dijaštva, je zapustil dvorano. Solze so mu stopile v oči. Ni se mu jih treba sramovati. Prav dobilo jih razumemo. Trudil se je in trudil, zbiral, prosjačil, in pride taka družba, ki sploh ne ve, kaj je delo, in vrže nanj blata!

Ker smo bili ravno radikanci prvi, ki smo v »Omladini« in na tržaškem shodu v dostojnih in odkritih besedah govorili v prilog dijaškemu uplivu v podpornih društvih, zato moramo protestovati proti nedostojnostim, ki bi utegnile diskreditirati naše stremljenje v podpornih društvih. Poznamo prav

A. K.:

SKALAŠI NA DELO!

II.

Novemu ferijalnemu društvu je načrtan razmeroma velikanski delokrog, kajti tu naj se glasom pravil razteza po celem Štajerskem (sc. kjer bivajo Slovenci). Proti tako obširnem delokrogu govorijo skušnje že obstoječih ferijalnih organizacij in na tržaškem shodu se je opetovano poudarjala važnost majhnih lokalnih organizacij, ki lažje koncentrirajo vse sile in ž njimi v večji meri razpolagajo. Še tehtnejši razlogi pa so govorili pri ustanovitvi Skale proti temu principu. Znano je, kako počasi dozore ideje in koliko zaprek in težav se stavi njihovem uresničenju — saj so štajerski narodni radikalci omahovali skoraj celo leto predno je prišlo do ustanovnega občnega zbora »Skale«. Štajerske razmere nanesejo nadalje, da najdemo redko v manjšem okraju zadostno število dijakov, ki bi tvorili lastno ferijalno društvo, prav obsežni teritoriji, kakor je n. pr. cel južno-vzhodni del slovenske Štajerske bi ostali brez dijaške organizacije, v drugih krajih najde dijaštvo med narodom še tako malo opore, da bi njega delovanje se izjalovilo vsled slabih materijelnih razmer. Vsem tem nedostatom odpomore večja ferijalna organizacija, ki je osnovana po načinu naše »Skale«. Ne eni strani obsežen delokrog, ki tudi v dijaštva revnih okrajih omogočuje delovanje, še precej dobra materijalna sredstva, ki so kakor naravno večja kakor ona vsake manjše lokalne organizacije, na drugi strani pa le možnost delitve dela s tem, da se v področju društva samega povsodi lahko osnujejo podružnice z lastnimi lokalnimi odbori, ki lahko popolnoma samostojno razvijejo svoje delovanje tem intenzivnejše, ker so jim na razpolago vsa društvena sredstva kakor skioptikon, posamezna vzorna predavanja itd. Uporabnost združenja teh dveh principov bo seveda pokazala še-le praksa.

Glede socijalnega delokroga bo nam uvaževati predvsem poročilo Prosvetinega referenta na tržaškem shodu, kjer poudarja, da naj se razvije najintenzivnejše delovanje med takozvanim »ljudstvom« t. j. v prvi vrsti med kmeti in delavci, posebno ako razširi »Akademija« svoj delokrog tudi na Štajersko, v naša mesta in večje trge. Na deželi bo našel dijak-predavatelj vedno pozornejšega in hvaležnejšega občinstva, kakor pa med meščanskimi krogi, ki ga navadno smatrajo za »premladega«, da bi izkušene može podučeval, na deželi pa je tudi predvsem potrebna povzdiga izobrazbe, saj je za našega kmeta in delavca ljudska šola, dostikrat le enorazrednica, izključno najvišji izobraževalni inštitut.

Pravila ferijalne organizacije sicer naštevajo celo vrsto sredstev, ki naj služijo dosegi društvenega smotra od shodov do gledaliških predstav. Povdarjal pa sem že, da se mora polagati glavno težo na predavanja in na knjižnice, kakor storijo to druga ferijalna društva.

»Predavatelj naj skuša vplivati na čuvstvo«, slušalci naj mu sledijo ne le z razumom, ampak tudi s srcem, predavanje naj jih zanima skozi in skozi; na ta način pridemo najpreje in najsigurnejše do pozitivnih uspehov. Kraj, v katerem smo našli dovolj pozornega občinstva, naj se ne zanemarja, predavanja naj postanejo tam nekaka trajna inštitucija, kjer se povsem neprisiljeno razvije sistematično izobraževalno delo, in se realizujejo ljudske knjižnice.

Važno sredstvo, kako vzbuditi zanimanje za predavanja in po njih za izobrazbo, se mi zde kratkočasna **predavanja s slikami za otroke**, za katera naj bi se porabila pravljice, bajke, kratke zgodovinske črtice itd. Mladina bo gotovo z velikim veseljem in hvaležnostjo sledila predavatelju, skozi srca otrok pa pelje tudi pot v srca starišev. S primernimi predavanji bi se tudi lahko vzbudilo in ojačilo **zanimanje za knjige**, kratka povest iz enega ali drugega dela, ilustrirana po skioptiku, bi bil jako hvaležen nastop in najlepše priporočilo te ali one knjige.

To pa bo tudi najboljše delo za ustanavljanje ljudskih knjižnic, kajti metoda nabiranja knjig potom oglasov, pozivov itd. se ni posebno obnesla, materijalne društvene razmere pa bodo nekaj časa tudi zabranjevale, da društvo na lastne stroške snuje potujoče knjižnice. Vendar pa bi naj člani pri posameznih občinah agitirali in delovali na to, da te obrnejo kako podpora v prilog potujočih knjižnic — vspehi so vsekakor mogoči.

Povsodi pa bo treba energičnega navdušenega nastopa, da dosežemo količjak zaželjenih uspehov. Zato štajerski akademiki: Na delo!

VSEUČILIŠČNO VPRAŠANJE.

Volilna reforma je za nekaj časa zatemnila narodne postulate. Tudi slovensko vseučiliščno zahtevo. Samo Italijani so si znali pridobiti važnih zagotovil ministrskega predsednika. Z odstopom Hartlovim so padle v vodo obljube, ki jih je dal Slovencem glede slovenske pravne fakulte, ž njim je padel tudi projekt Rovereto. Gauč ne odklanja več načelno Italijanom Trsta, kakor sta to delala Körber in Hartel. Italijansko geslo „Trst ali ničesar“ je s tem zadobilo realnost. Vseučiliščna debata Italijanov se obeta za povelikonočno zasedanje. Zaradi bojov za volilno reformo sicer ni verjetno, da pojde po tem programu, a to je gotovo, da bo jedna prvih neodložljivih točk dnevnega reda državnega zbora, izvoljenega po novem volilnem redu, vprašanje italijanske pravne fakulte v Trstu. In v novem parlamentu so šanse Italijanov lepše, pa tudi

slovenski zahtevi bi se ne mogla nova zbornica upirati tako kakor sedanja. Zato je stvar slovenske delegacije, da si zagotovi, da bo slovensko vseučiliščno vprašanje z isto intenziteto najmanj istočasno z drugimi vseučiliškimi zahtevami stopilo v novo zbornico. Kakor so si to znali izsiliti Italijani, izsilimo si tudi mi. — Do tedaj pa si morajo biti slovenski politiki docela na jasnem glede vprašanja Ljubljana-Trst! Stališče narodno-radikalnega dijaštva smo objasnili že lani v »Omladini«. Tedaj smo pisali: »Podpiramo staro zahtevo po slovenski univerzi v Ljubljani. Nasprotujemo italijanski univerzi v Trstu. Od tega nasprotovanja, ki temelji na prepričanju, da je za nas samoitalijanska univerza toliko kot izguba naše bodočnosti — slovenskega Primorja — ne odstopimo, tudi ako bi nam Italijani zato ponujali pomoč za Ljubljano. Ako pa bi politična konstelacija nanesla, da se Italijanom želje izpolnijo proti naši volji — pride v interesu naše primorske pozicije in tudi v interesu procvita bodoče slovenske visoke šole resno na diskusijo vprašanje, ali naj ne bo slovenska visoka šola v Trstu in sicer na temelju utrakvizma, ki bi dajal garancijo mirnega vspešnega razvoja jugoslovanskega in italijanskega dela univerze».

Izza lanskega leta se je položaj izpremenil v toliko, da smatramo Slovenci drugo alternativo za vsprejemljivo, kajti prigovori niso držali. Jednako pa je ostalo oficijelno Italijanstvo s »Piccolom« na čelu, ki odreka absolutno Slovincem v Trstu vse šole od najnižje do najvišje. Ker tedaj garancija za možnost utrakvistične univerze ni dana in tudi še ne bo, dokler Italijani ne uvidijo, da je njihovo mesto ob rami rastočega Slovanstva, — zato smo se na substratu tu navedenih misli na tržaškem shodu zopet izrazili za Ljubljano in proti italijanski univerzi v Trstu. To stališče bodo pač morali z vso brezobzirnostjo zagovarjati. Naši poslanci ne smejo na noben način pripustiti drugačne rešitve.

Sklep narodno-radikalnega shoda v Trstu ni bil po volji nekemu realističnemu češkemu dijaškemu glasilu. Da smo manifestirali proti italijanskemu vseučilišču v Trstu, se mu je zdelo nekulturno, šovinistično dejanje, obsojalo je one češke dijake, ki so bili v Trstu in nas niso obvarovali te »kulturne blamaže«. Ta ljubeznjiva kritika morda izvira iz nepoznanja razmer, ako pa je kritikom znano, da je avstrijskim Italijanom, ki bivajo po večini v Trentu, tržaška zahteva političen postulat, ki pomeni, če se uresniči, za primorske Slovane, ki komaj vstajajo, smrt, za našo univerzalno zahtevo silno tehtno oviro in za našo bodočo event. univerzo v Ljubljani velikansko škodo, ako morda priznavajo, da se sporna vprašanja med narodi rešijo edino, če se obema narodoma ugodí in nobenemu ne krši življenskega interesa, in torej morda uvidijo, da imamo le dve poti in dva junktima: ali Ljubljana — Trident ali utrakvistična univerza v Trstu in se morda blagohotno informirajo, da obema alternativama nasprotujejo Italijani tako strastno, da do danes odklanjajo najmanjšo nado na tako rešitev — in če bi potem oni češki tovariši še vedno govorili o »kulturni blamaži« in nam tako priporočali iz same »humanitete«, da sodelujemo pri

kopanju svojega groba, potem spadajo brez dvoma med one realiste, ki jim je bolezen diagnosticiral tako eksatno realist dr. Chalupný: — přečeňování ciziny a nezdravý hyperkriticismus. Ž.

DR. LJUD. PIVKO:

NABIRAJMO GRADIVO O NARODNEM ŽIVLJENJU.

Gradivo! Ta pojem treba razširiti. Mnogim je »narodno blago« samo narodna pesem, pravljica, prazna vera, navada. Res je sicer, da naše folkloristično (narodopisno) slovstvo ne obsega mnogo več in da se nam je to, kar ga imamo, podajalo pogostoma premalo točno in nepopolno. Kdor nam je pisal recimo o domačih navadah, je popisal gostijo, smrt, spomnil se tudi mogoče predpusta ali še kakega drugega praznika, dalje pa smo čuli prav malo o svojih narodnih navadah. Pri drugih točkah je ravno tako in samo pesmi bomo v kratkem imeli pred seboj v taki popolnosti, kakršna se more doseči z našimi zbirkami in nabiralci.

Ostalo izdano narodno blago ne kaže take osnove, da bi se mogla ustvariti dobra slika o gmotni in duševni kulturi našega ljudstva. Premalo nahajamo črtic o narodnem srcu, o družinskem življenju, o razmerju med sosedi, o domačih pravnih pojmi, o znanju ljudstva, o njegovem mišljenju in modrovanju, opazovanju itd. A vendar je vse to važno, če hočemo videti v dušo ljudstva, ravno tako važno ali pa še važnejše ko — ženitvanjske navade.

Moderno znanstvo ceni narodno blago. Po vrsti se porajajo publikacije in časopisi, ki so odprti samo narodopisnim študijam in zbirkam. Slovenci še si seveda nismo mogli ustanoviti rednega narodopisnega glasila in se zadovoljujemo, če vidimo v mesečniku ali celo dnevniku narodopisno drobtino. Dobro tudi to. — Sicer pa ne smemo reči, da nimamo lastnega narodopisnega glasila. Imamo ga, samo ne vemo, da ga imamo. Koliko slovenskih omikancev pa je že videlo »Zbornik za narodno življenje in običaje južnih Slovanov«, ki ga izdaja jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu? Že ime tega zbornika pravi, da je namenjen tudi Slovencem. Da prinaša malo slovenskih prispevkov, niso krivi uredniki, ampak Slovenci, ki se ne brigajo za zbornik.

Omenil sem, da se pri svojih skromnih narodopisnih sestavkih premalo oziram na dobro osnovo. Če hočemo, da bo gradivo točno in popolno, moramo ga zlagati po osnovi, sistematično nabirati in pisati. Kje imamo tako vzorno osnovo?

Opozarjam na knjižico, ki jo je sestavil prejšnji urednik »Zbornika« dr. Anton Radić in ki se pošlje na zahtevanje vsakomur.*)

Radićeva osnova se deli na tri dele. V prvem delu se vprašuje po kraju, kje narod živi, po prirodi, ki je ni ustvarila ne roka ne glava. Tu se obravnava kraj, gore, vode, zemljišča, zrak in vreme, tla, rastlinstvo, živalstvo; potem človek, človeško telo, posebni pojavi na telesu; potem jezik, narečje.

V drugem delu se vprašuje, kako porablja ljudstvo darove prirode, kaj si ustvarja z rokami, da od tega živi, toraj kako gmotno kulturo ima ljudstvo. Vprašanja se tičejo življenskih potreb in dela, vasi, hiše, dvorišča, hrane, obleke, svetiva, kadenja, lekov; dalje orodja, obdelovanja, pridelovanja.

Tretji del se bavi z narodnim življenjem v ožjem pomenu, s takozvanim »narodnim srcem« in z »narodno dušo«. Ta del obsega druženje in občevanje z ljudmi, življenje v družini, razmerje med sosedi, razlike v življenju posameznikov (bogati : ubogi, stari : mladi itd.), versko življenje, šolo; sem spada domače pravo in pravni običaji, običaji sploh (običaji pri delu, v občevanju, obletni in javni običaji, porod, gostija, smrt. Dalje spadajo sem narodne zabave, razgovori starih in mladih, fantovske, deške in otroške igre, ples, godba, petje. — V poglavje o »narodni duši« gre poezija, narodne pesmi, pripovedke, pravljice, bajke, šaljive pripovedke in šale, zastavice; prazne vere, vraže, misli o svetovnih, človeških in drugih močeh; bakanje; nazadnje izkušnje naroda, znanje in modrovanje o zemlji in prirodi, o času, o tujih narodih in tujih državah, znanje preteklosti, mišljenje o ljudeh, življenju in svetu.

Tu vidimo pregled »Osnove«. Knjižica je zelo dobra, čeravno jo je sestavil dr. Radić le za prvo silo in se torej ne more trditi, da je popolna. — Na koncu še podaja kratek navod o načinu nabiranja.

Pri folklorističnem delu lahko dokaže slovensko dijaštvo svojo zrelost in moč. Ravno dijaštvo lahko največ stori v tej stroki. Kmet sam, ki pozna svoje življenje in svoje razmere najbolj, ima navadno preokorno pero in premalo zmisla za tako delo. Dijaštvo se vrača leta in leta redoma med domačine in si z lahkoto pridobi potrebno zaupanje pri ljudstvu, če ga je skrb in želja. In če začne dijak v nižjih, najnižjih razredih srednje šole z nabiranjem narodnega blaga, poda lahko ob sklepu študij obenem tudi lepo delo — sad dijaških let. Drugošolec ne čuti težave pri zapisovanju domačih iger, zabav, razgovorov, pripovedk, pesmi. Petošolec se poprime težavnejših točk.

Na visokih šolah pa je narodopisno delo tovarišem dobra gmotna pomoč. Jugoslovanska akademija sprejema prispevke in je plačuje precej dobro.

Ne ubijajmo časa in moči! Mlada energija se ne sme zgubljeti v pesku. Vračajmo se o počitnicah v domovino z namenom, da posvetimo nekaj prostih uric tudi narodopisnim zbirkam.

*) Naslov: Dr. Dragotin Boranić, urednik »Zbornika«, Zagreb, Kačićeva ulica št. 7. Osnova za nabiranje in proučevanje gradiva o narodnem življenju (v hrvatskem jeziku).

CIRIL PREMRL:

O POTREBI ORGANIZIRANEGA IZOBRAŽEVALNEGA DELA. *)

(KONEC.)

Večjo važnost nego na časopisje je polagati na knjižnice. Te naj bi bile — povsod javne. Lepa knjižnica bi morala biti ponos vsakega društva, najizdatnejši vir, iz katerega bi tekel nevsahljiv studenec izobrazbe. Razne knjige, ki bi bile namenjene deloma zabavi, deloma pouku, naj bi bilo izmed glavnih sredstev, s katerimi bi doseglo društvo svoj namen.

Skrbeti bi bilo dalje za predavanje in po potrebi za strokovne kurze. Predavanja, katerim naj bi sledil vedno razgovor, je seveda uravnati po lokalni potrebi. V glavnem naj bi se govorilo o najnujnejših stvareh, ki jih mora danes vsak človek poznati; seznanilo naj bi se slovensko ljudstvo s svojo preteklostjo, spoznalo najnavadnejše naravne pojave, podučilo naj bi se ga o glavnih točkah ustave in ustavnega življenja, o najvažnejših postavah itd. Opozarjalo in svarilo naj bi se ga pred napakami časa, pred socialnimi boleznimi, skušalo izlečiti rak-rane, ki razjedajo нравno in gmotno moč našega narodnega organizma. Pred vsem, pa naj bi se ga navajalo k umnemu gospodarstvu, vcepljevalo mu smisel za splošnost.

Kurzi bi morali biti čisto strokovne narave. Naučiti ljudi brati, pisati in računati, je že mnogo.

In k vsemu temu naj bi prišla še zabava. Vsak mesec en zabavni večer z izbranim vsporedom, kjer bi vladalo domače in priprosto veselje, kjer bi se slišalo umetno petje, deklamirale pesmi, uprizarjale kratke igre, tak večer bi bil izrednega vzgojevalnega pomena.

V vsem pa bi morala biti izobraževalna društva nepolitična, brez kake strankarske barve, namenjena vsem in za vse.

Toda to bi bil ideal izobraževalnega društva! Tega ideala posamezno društvo ne bo nikdar doseglo. Moglo bi to storiti le pod izredno ugodnimi okolnostmi in če bi mu bilo na razpolago par izvrstnih voditeljev. Odpade eden izmed teh predpogojev, vsa zidava razpade v pesek in prah.

Če se hoče dosežati visoke cilje, ne sme biti posameznik navezan na samega sebe. Imeti mora zaslonbe tudi drugod, imeti mora somišljenikov, ki ga podpirajo, na ktere sme računati. Društva z istim namenom se morajo združiti. Ako hočejo uspešno in v veliki meri delovati, treba je enotnega načrta, po katerem bi se društva snovala in vodila, treba pa jim je tudi skupnega središča, zveze, ki bi posamezna društva vezala in od koder bi jim prihajalo vedno novega življenja.

To so spoznali že naši klerikalci, ki se jim ne sme odrekati talenta za organizacijo. L. 1897. so ustanovili „Slovensko krščansko-socijalno zvezo“

* Članek istega naslova, ki se je objavil v grudnovi številki kot »konec« je zašel vanjo pomotoma mesto gornjega članka.

v Ljubljani, ki je združevalo lani v sebi že 116 društev. S tem so si ustanovili klerikalci zvesto četo, ki gre zanje, če je treba čez drn in strn.

S to „Zvezo“ ne moremo soglašati, ker je v bistvu politična organizacija — tudi ustanovljena edino iz tega namena —, kar se najbolje vidi ob času raznih volitev. Takrat so društva, ki so v »Zvezi« najhujša agitatorska torišča.

S »Zvezo« dalje ne moremo soglašati, ker širi laži-izobrazbo, prirojeno zadnjemu namenu, vsled katerega se je pravzaprav ustanovila, in ta je strankarsko-političen.

Danes potrebujemo tudi mi »Zveze« naših društev, ako hočemo da bodo društva napredovala. Prišli smo pozno, a bolje enkrat kakor nikdar.

Take organizacije, kakor jo imajo klerikalci, mi saj v doglednem času ne bomo mogli doseči. Nimamo ljudi, ki bi se jih dalo, kakor duhovnike prisiliti, da ustanove in vodijo v vsaki vasi izobraževalno društvo.

Stvar je zdaj taka. Skušati moramo, da dobimo najprej nekoliko krepkih približno izvrstnih društev. Tu naj bi bila potem podlaga nove skupne organizacije. Vzgojila naj bi dobrih voditeljev in služila drugim društvom v vzgled. Vzgojimo si voditeljev izmed mlade inteligence in pripravimo za to priproste fante, pritegnimo k delu učiteljstvo!

Celo stvar pa naj vzame v roko društvo, ki je po našem mnenju v to najbolj poklicano, to je »Akademija«. Podpirala bi jo lahko naša ferijalna društva. Izobraženstvo, demokratična inteligenca, se mora postaviti na čelo celega gibanja. Pri klerikalcih so glavni politični voditelji obenem voditelji »Zveze«. Drugod pa še ni bilo doslej slišati, da bi se kak političen voditelj le zanimal za to stvar. To so bagatele, ki nimajo z »visoko« politiko ničesar opraviti. Kaj še celo, da bi šel kak doktor v majhno vaško društvo! To je treba predrugati. Za danes svetujemo, da bi poklicani faktorji o tem razmišljevali in da bi temu razmišljanju sledila tudi dejanja.

»P.«

SISTEM POSLOVANJA LJUDSKIH KNJIŽNIC „PROSVETE“.

Po skoro poldrugoletni izkušnji v poslovanju ljudskih knjižnic je »Prosveti« mogoče, da objavi sistem za poslovanje, kakor si ga je izdelala držec se načela da bodi dober sistem: 1. natančen, 2. pregleden, 3. jednostaven.

Pred vsem potrebuje knjižničar imenik knjig svoje knjižnice. V omari naj stoje knjige natančno v redu, kakor so vpisane v imeniku. Knjige nimajo nobenih števil. Saj se dober knjižničar v kratkem izpozna v tisočih knjigah. Naše ljudske knjižnice pa itak ne štejejo mnogo

knjig, če pa vendar rabi kake orijentacije, mu je primerno sestavljeni imenik nekako zrcalo knjižnice. Da se preglednost poveča, se naj pri vezavi da razločno utisniti v hrbet ime pisatelja in knjige.

Kdor reflektuje na knjige, dobi za 20 h legitimacijo. Na njej je vpisana številka legitimacije in ime upravičenca. Na tiskani legitimaciji je lestvica z rubrikami: izposodil dne..., vrnil dne..., plačal..., opomba...

Edini poslovni zvezek, ki ga potrebuje naš knjižničar, je zvezek, v katerega vpisuje imetnike legitimacij po vrsti, kakor so se oglasili. V zvezek tedaj vpiše za vsakega številko, ki jo dobi legitimacija novega člana knjižnice, njegovo ime, stan, starost, bivališče in koliko je plačal za legitimacijo.

Težišče vsega poslovanja je vpisovanje v kartone. V vsaki knjigi imamo (navadno v zato narejenem žakeljčku) tiskovino (karton) z rubrikami, ki so razvidne iz obrazca, ki je tu poleg natisnjen n. pr.: Jurčič I., Deseti brat, izposojen dne 2. III. 1906, leg. številki 23, plačal 2 h, vrnil 12. III.; v opombo pride eventualno dovoljenje knjižničarjevo, da se knjiga lahko obdrži preko običajnih 14 dni. V opombo se tudi vpiše eventualne poškodbe knjige.

Ime pisatelja in knjige:				
.....				
Izposodil dne:	Komu?	Plačal:	Vrnil dne:	Opomba

Skratka: na kartonu imamo popolno zgodovino vsake knjige. Kedar si kdo knjigo izposodi, vzame knjižničar karton iz knjige, izpolni rubrike in ga položi na ono mesto v omari, kjer stoji knjiga, kedar je doma. Ko se knjiga vrne, zopet izpolni potrebne rubrike in karton položi v knjigo.

Z objavo tega sistema upamo vstreči vsem snovateljem ljudskih knjižnic, ki se množe nam v radost in zadoščenje. Ustreženo bo tudi onim zasebnikom, ki bi hoteli del svojih knjig nameniti javni porabi. Knjižničarjem samim veljajo še naslednja naročila: 1. Prepise imenika knjig, na katerih naj se vpišejo vidno tudi uradne ure in kraj izposojevanja, naj se na preglednih tabelah nabije na vidnih mestih po kraju. 2. Legitimacijo naj vzame upravičenec na dom, le v najsrajnejšem slučaju naj jo prevzame knjižničar v varstvo. 3. Defekte na knjigah naj knjižničar takoj popravi ali sam, ali po knjigovezu. 4. Vsak teden naj najmanj enkrat pregleda celo svojo knjižnico in takoj opozori one, ki so si brez njegovega dovoljenja obdržali knjigo preko časa.

LISTEK.

Umrl je dne 4. grudna l. l. v Divači na Notranjskem naš nepozabni tovariš, član akademičnega društva »Slovenije«, jurist Josip Čeper. Pokojnik je bil vsled svojih prikupljivih lastnostij pri vsakomur priljubljen, najboljši kolega in ljubeznjiv tovariš. Ves čas svojih akademičnih študij je bil zvest Slovenijan. Lani pozimi je pričel bolehati — lotila se ga je sušica, ki je že premnovega slovenskega dijaka spravila v prerani grob, in kateri je slednjič tudi on podlegel. Akademično društvo »Slovenija« se je vdeležilo pogreba svojega člana po deputaciji. Lahka mu zemljica!

Srednješolskim tovarišem! Izdajatelj brošure »Iz naroda za narod« so sklenili v tako obširnem slogu poročati o tržaškem shodu v prvi vrsti zaradi srednješolskega dijaštva. Ko smo sami bili še v srednji šoli, smo vsi tisti, ki smo imeli kaj idealizma, ki smo se nameravali posvetiti narodnemu delu — in v to je poklican na kateremkoli polju prav vsak slovenski izobraženec! — tedaj smo vsi delali načrte za prve čase svobode, za akademična leta. Tako je brez dvoma tudi med Vami! Poroča se nam sicer stalno o brezbriznosti posameznikov, o tem, kako si klerikalizem vzgaja brezpogojnih pristašev brez samostojnega mnenja in značaja, kako se je vrnilo med Vas nezaupanje vsled vohunstva, vendar upamo, da je med Vami še vedno mnogo takih, ki hočejo proti vladajočim slabostim na desni in levi spraviti do zmage prepričanje in kolegijalnost. Sedanja dijaška generacija je v brošuri »Iz naroda za narod« zbrala s požrtvovalnim trudom veliko idej in informacij za slovenskega dijaka. Če se hoče sedanji napredek ekonomično razumno izrabiti, če se torej noče, da se sedanji napredek za Vas izgubi, ampak ohrani kontinuiteta, se morate natančno seznaniti z našo brošuro. Mnogo je takega, kar mora vsak dijak vedeti, tedaj čisto zrel sad dobite v njej, in Vaša naloga bo, da nadaljujete. Če boste obdelovali ali sami ali s prijatelji brošuro in jo presojali razumno in samostojno, ne bo prihodnja dijaška generacija reakcija h klerikalnemu kimovstvu, h frakariji in prismuknjenem burševstvu, kakor prorokujejo pesimisti, ampak bo v napredku nadaljevala. Če se boste naročali na brošuro, nam tudi ne bo treba reflektirati na to, da se naše srednješolske knjižnice, kakor bi se to spodobilo, naroče na glasila in dela dijaštva. Če Vas pa kdo »svari« pred knjižico, potem vedite, da se le boji, da ga jasnejše izpregledate!

V zadevi nameravanega vsedijaškega shoda je podalo akad. društvo »Slovenija« sledečo izjavo:

Lani v juniju se je posvetoval odsek dunajskega slovenskega dijaštva o že dolgo nameravani priredbi vsedijaškega shoda. Zastopniki vseh struj so se načelno izrekli za shod. Glede njegove realizacije pa se je po daljši debati soglasno sklenilo, da se shod ne vrši že o letošnjih velikih počitnicah, ampak pozneje. — O tej seji so širili delegati klerikalnega dijaštva notorično neresnične vesti z očividnim namenom si pridobiti popularnost.

Ker je zaupanje v resnicoljubje in honetnost delegatov v naših razmerah temeljni pogoj vsakemu dogovarjanju, je gotovo popolnoma opravičen sklep »Slovenije« z dne 4. listopada 1905, da ne stopi več v zadevi vse-slovenskega dijaškega shoda v noben stik z »Danico«, ako se ta strinja z nastopom svojih delegatov. — Neresničnost trditev Daničinih zastopnikov je tako notorična, da je vsako preiskovanje in tajeje izključeno. Zato nismo hoteli misliti, da se bode celo društvo identificiralo z njimi in smo sklicali na dan 12. grudna 1905 sestanek, kjer naj bi se zadeva poravnala in bi se začelo delati za že nujni vsedijaški shod. — »Danica« se sestanka ni udeležila, da se izogne častni dolžnosti dati »Sloveniji« zadoščenje. Svojo odsotnost pa je opravičevala s praznimi uveti, ki zdaleka nimajo opraviti z vprašanjem vsedijaškega shoda.

S tem nelojalnim in vse prej kot honetnim nastopom je »Danica« pokopala vseslovenski dijaški shod. — Na Dunaju, dne 14. grudna 1905.

Akad. društvu „Sloveniji“ so ta tečaj pristopili kot starejšine sledeči bivši člani, gg. dr. Vladimir Ravnihar, odvetnik v Ljubljani; dr. Otokar Rybař, odvetnik v Trstu; dr. Henrik Tuma, odvetnik v Gorici; dr. Božidar Ferjančič, dirigent Kreditne banke v Spljetu; dr. Dragotin Treo, odvetnik v Gorici; Kuno Hočevnar, profesor v Kočevju, dr. Ivan Benkovič odvetnik v Brežicah, Franjo Pahernik, dipl. forest. v Vuhredu, dr. Ivan Šubelj, c. kr. ministerijalni tajnik na Dunaju in dr. Konrad Janežič, odvetnik v Voloski.

Izobraževalno delo v akad. društvu „Sloveniji“. Ker je moral izobraževalni klub radi božičnih počitnic prekiniti svoje delovanje že 5. grudna, so se vršila v tem mesecu le sledeča predavanja: iur. Agneletto: Slovani v Istri — iur. Jan je imel uzorno ljudsko predavanje o avstrijski ustavi in iur. Agneletto je predaval o kulturnem stanju istrskih Slovanov.

Naša akademska društva in brošura. »Slovenija« je naročila 100 izvodov brošure »Iz naroda za narod« in zahteva lahko z vso pravico od vsakega člana, da si jo kupi. Isto izvrše brez dvoma tudi naši radikalni tovariši v Gradcu in Pragi. Sedaj pa je prišel tudi čas, da klubi sistematično predelajo brošuro in tako naredo pot napredku. Prihodnjč prinesemo temata, ki bi se naj na podlagi brošure, seveda še bolj podprta na osebno znanje, invencijo in inicijativo, obdelovala v klubih. Za danes navedemo le k vseučiliškemu vprašanju nekaj naslovov: 1. Kako so urejena vseučilišča v raznih državah, kako v Avstriji, koliko stolic itd., 2. Predpogoji vseučiliške profesure, 3. Ustanovitvena zgodovina avstrijskih vseučilišč, 4. Prenapolnenje naših univerz in rastoča nacijonalizacija, 5. Problem univerze malega naroda, njeni smotri, njena sredstva. 6. Slovenska univerza in Jugoslovanstvo, kaj mu bodi? 7. Slovansko-italijansko vprašanje, ali so stremljenja obeh plemen združljiva? itd.

Izobraževalni klub „Tabora“ je priredil v mesecu decembru dvoje predavanj. Tovariš Grošelj (Slovenija) je v teh predavanjih razvijal in utemeljeval pred polnoštevilno zbranimi društveniki »Moderni svetovni nazor«. — S svojim globoko premišljenim govorom je predavatelj tudi pokazal, da

je slovenski jezik pripraven za vsako tudi najtežjo znanstveno vporabo. — Načelnštvo izobraževalnega kluba prevzel je tovariš Kramer.

Prešernov večer akademičnega tehničnega društva »Tabor« v Gradcu, ki se je vršil dne 5. decembra, bil je res nad vse lepo slavlje 105letnice pesniškega prvaka. Prekrasno predavanje tovariša Grošlja, ki je požrtvovalno prihitel z Dunaja, je navdušilo in elektriziralo tudi graško občinstvo. Napravilo je najgloblji vtis in vzbudilo burni aplavz — prizor, kot se ga spominjajo tovariši s tržaškega shoda. Društveni pevski klub je nato proizvajal umetniški program izbranih Prešernovih pesni, od katerih se je skoraj vsaka morala ponavljati. Posebno hvalo sta žela tovariša Ravter (tenor-solo »Ukazi«) in Munda (bariton-solo »Kam«).

Ustanovni občni zbor narodno-radikalnega ferijalnega akademičnega društva „Skala“ za Štajersko. V mali čitalniški dvorani celjskega »Narodnega doma« se je zbralo dne 20. decembra razmeroma lepo število štajerskih akademikov, da konstituirajo novo društvo. — V imenu pripravljalnega odbora je pozdravil iur. Kramer navzoče kolege in goste, med njimi dr. Serneca, dr. Lagodina in dr. Kukovca; povdarjal je važnost ferijalne organizacije, poročal o dosedanjem delovanju pripravljalnega odbora ter slednjič prečital pravila. — Zanimiva in resna debata se je vnela glede priimka »narodno-radikalno« — Nekaj akademikov je zahtevalo namreč, da se opusti ta priimek, češ da se s tem omogoči vstop v novo društvo tudi dijakom drugega mišljenja. — Pokazalo se je kmalu, da nekateri govorniki identificirajo »narodno-radikalno« s »taborjansko«, drugi pa so se pokazali premalo informirane o našem programu. — Resna debata je pokazala, kako malo stvarnih razlogov zamorejo navesti proti našemu programu najodločnejši nasprotniki in naše ideje so slavile prvič na celjskih tleh moralčno zmago. — Proti naslovu »narodno-radikalen« so govorili posebno iur. Hrašovec, dr. I. Sernec (s stališča slov. štajerske politike), iur. Mastnak (s klerikalnega stališča) — vseskozi stvarno pa so ga zastopali dr. Sagadin, iur. Spindler, iur. Koderman, phil. Prekoršek, iur. Kramer. Pripravljalnemu odboru se je prijavilo 27 članov, ki so volili predsednikom »Skale« iur. Alberta Kramer-ja in odbor, ki se je konstituiral tako-le: podpredsednik phil. Tribnik, tajnik techn. Turnšek, blagajnik iur. Lipold, knjižničar iur. Spindler, odb. namestnika med. Tajnšek in iur. Koropec — preglednika pa iur. Koderman in ing. Skoberne. V daljšem govoru je razvijal Kramer svoje misli o pomenu in ciljih ferijalnega društva s posebnim ozirom na štajerske razmere.

Pri slučajnostih se je razpravljalo o skioptiku, katerega naj prevzame društvo v last. — Sklenilo se je, da se obrnemo na naše denarne zavode za podporo — ker brez materijelnih sredstev novo društvo ne more razviti svojega delovanja. — O ekonomiji predavateljskega delovanja in o taktiki nastopanja so se izrekla marsikatera dobra mnenja, vrhtega pa se obrnemo tudi do »Prosvete«, ki nam bo gotovo rada na razpolago.

Za predavanja o božičnih počitnicah se je oglasilo že precej Skalašev: t. Vesenjaka priredi vrsto predavanj v ptujski okolici, t. Bergmana v

savinjski dolini in t. Prekoršek v Vojniku, na razpolago je društvu tudi še nekaj drugih. Kot podporni člani obljubili so že priznani ljudski predavatelji kakor dr. Sagadin, prof. dr. Dolar, prof. Voglar zvesto sodelovanje.

Slovensko učiteljstvo smo žalibog na občnem zboru pogrešali (bila je sreda), a mlado društvo je vendar prepričano, da zadobi ravno iz učiteljskih krogov dokaj navdušenih podpornih članov — sodelavcev.

Z lepimi upi gledamo v bodočnost in prepričani smo da se bo mlado društvo vedno držalo devize, ki mu jo je zaklical njega predsednik »Skala« — stoj trdno! k.

»Skala« in suspenso? Četrty dan po preteku v § 5. društvenega zakona navedenega štiritedenskega roka je prejel predsednik pripravljalnega odbora »Skale« odlok namestništva štajerskega, ki prepoveduje konstitucijo »Skale«. Kot vzroke navaja: 1.) da je društvo politično, kar pa ni razvidno iz pravil. 2.) da se društvo per nefas imenuje »akademično«, češ da se nahajajo v pravilih tudi točke o abiturijentih in podpornih članih. Rekurz bo podučil namestništvo, da se je s tem odlokom spustilo le v smešno šikano slovenskega dijaštva. Društvo ima izobrazovalne namene, in veliko odlokov upravnega sodišča je že vstvarilo precej natančno opredelitev pojma »političen« v našem društvenem zakonu. Da podporni člani, ki so eventuelno tudi »neakademiki«, izključujejo ime akademičnega društva, je prvič iznašlo graško namestništvo, ki bi moglo vedeti, da je za društvo in posebno za ime — merodajen le stan rednih članov. Pa tudi abiturijente je praksa povsod akceptirala v akademična društva. Če se bo sklicevala v tej zadnji točki vlada na formaliteto imatrikulacije, bo uvedla v društveno prakso element tesnosrčnosti. Cela šikana namestništva pa nam je hipoma jasna, ko se spomnimo na pristranost graškega akademičnega senata, ki jo je pokazal lani napram ljudskim predavanjem akademičnega društva »Tabor«, ki bi jih na vsak način rad proklamiral političnim. In namestništvo je stalo v zadevi Skalinih pravil v zvezi z akademičnim senatom graškim! Da so se naši nasprotniki ljudskoizobrazovalnih teženj slovenskega dijaštva v vseučilišču, je pač najslabše spričevalo, ki si ga morejo dati sedanji vseučilišni mogotci v Gradcu! Pripomnimo le še, da so Skalina pravila v bistvu in spornih vprašanjih identična s pravili že obstoječih akademičnih ferijalnih društev vseh avstrijskih narodov.

Delovanje „Prosvete“ je bilo v božičnih počitnicah kaj vsestransko. V Št. Vidu nad Vipavo predava prav marljivo član »Prosvete« iur. Ciril Premrl. Njegova predavanja so zelo priljubljena ter jako dobro obiskana. Po predavanju je vedno debata. Dne 3. decembra je predaval v Št. Vidu »o ustavi«, dne 17. decembra na Lozicah in sicer »o državnem ustroju, upravi in postavitvi v Avstriji. Poslušalcev je bilo okoli 80; dne 26. decembra »O narodnih običajih in šegah starih Vipavcev«, dne 31. decembra v Št. Vidu »O občnih državljanskih pravicah in dolžnostih«, dne 1. januarja 1906 v Podragi »O glavnih točkah ustave.« — Nadalje je predaval dne 26. decembra m. l. član »Prosvete« iur. Kavčič v Žireh »O kmečkem položaju do novejših časov« in na Dobračevi »O reformaciji.« Obe predavanji sta bili dobro

obiskani. Želeti je, da jih ostali Prosvetaši posnemajo v tem. — V teh počitnicah otvorilo je društvo novo knjižnico v deželni bolnici na kirurgičnem oddelku v Ljubljani. Knjižnica obseza do 60 različnih del. Vodi jo usmiljenka soror Rafaela. Knjižnica že dobro posluje. Sedmo potujočo knjižnico pa otvori »Prosveta« na Bučki na Dolenjskem in sicer dne 14. t. m. s priprosto šolsko veselico in kratkim predavanjem o knjižnicah in njih pomenu za izobrazbo naroda. Knjižnico prevzame g. Fran Selak, posestnikov sin na Bučki. Knjižničar razpolaga čez 70 različnih del. — V najkrajšem času pa namerava ustanoviti »Prosveta« še jedno knjižnico v ljubljanski okolici. Ker so društvu knjige pošle in je tudi z dosedanjimi knjižnicami bilo veliko stroškov, se obrača »Prosveta« z uljudno prošnjo do vseh rodoljubov, naj ji pomorejo pri njenem narodnem delu ter priskočijo društvu na pomoč bodisi z dobrimi knjigami, bodisi z denarnimi sredstvi.

Akad. fer. društvo „Prosveta“ je ustanovilo te dni 7. potujočo knjižnico v Bučki na Dolenjskem. Vse dosedaj osnovane knjižnice izbornu uspevajo: tako je izposodila zagorska knjižnica tekom 11 mesecev, odkar obstaja 1600 knjig, kar pomeni za vsako knjigo 20 do 25 kratno izposodbo! Slične vspehe dosežajo komaj angleške in ameriške knjižnice. — Kar pa je še več vredno, je to, da je začela ideja ljudskega knjižništva zmagovati na celi črti. V Zagorju samem je sklenil odbor čitalnice stopiti v zvezo s »Prosveto« in odpreti svojo knjižnico ljudstvu: v Kamniku in v Postojni se delajo priprave za popularizacijo čitalniških knjižnic. Upamo, da Ljubljana ne zaostane. — »Prosveta« bo kmalu osnovala zopet par potujočih knjižnic.

Ljudska knjižnica v Kamniku. V Kamniku se ustanovi s posredovanjem »Prosvete« v prihodnjih dneh ljudska javna knjižnica. Že zadnjič, ko je priredila »Prosveta« v Kamniku predavanje o Prešernu, se je sprožila misel, da naj ondotna narodna čitalnica spremeni svojo društveno knjižnico v javno. Sedaj se to zgodi. Knjižnica narodne čitalnice se spremeni v javno, izpopolni še z raznimi novimi (darovanimi in nakupljenimi) knjigami ter odda proti mali odškodnini vsem slojem v uporabo. Naj bi posnemale ta vzgled tudi druge naše čitalnice!

Akademično fer. društvo za Dolenjsko. Ustanovni občni zbor tega društva se bo vršil 4. vel. srpana t. l. v Novem mestu. Referirali bodo: phil. Lah o predavateljstvu, tehn. Pavlin o ljudskem knjižništvu in iur. Vašič o pomenu ljudskih veselic.

C. kr. dvorna zaloga šolskih knjig in Slovenci. Oni avstrijski zavod, pri katerem si je s trudopolnim delom prislužil dvorni svetnik Šuklje malo penzijo, je napram Slovincem še vedno tako prijazen in dober, kot tedaj, ko je imel v njem besedo omenjeni gospod. Znano je, da izidejo nemške knjige vsak hip v novi izdaji, tudi napredujejo s časom. Pri slovenskih knjigah zasleduje zaloga drugo taktiko. Natiskajo velikansko število knjig in preje ne izdajo novih, dokler ne prodajo vseh. Zato so po večini naše šolske knjige relativno slabe in zastarele. Rb.

Indolencna pri nas samih. Idrijska realka ima, kakor že znano, v spodnjih razredih slovenski pouk. V 5. razredu se poučuje le verouk slovensko, ker

nimamo dosedaj še nobene druge slovenske knjige za višje oddelke srednjih šol. V treh letih, ko bo idrijska realka popolna, bo zavod najbrž podržavljen. S tem bomo Slovenci zopet enkrat zamudili lepo priliko, ki se nam nudi sedaj na lastnem zavodu, da ga uredimo svojim željam primerno. Danes odločuje na idrijski realki učiteljski zbor samo o učnih knjigah in o učnem jeziku. Pozneje bo govorila država. Treba bi bilo predvsem verouka, zgodovine, nazavoslovja in fizike. Občinski odbornik idrijski g. Lapajne je že urgiral, da bi idrijska občina razpisala nagrade za prepotrebne slovenske knjige, a dosedaj še ni bilo reakcije, vzlic temu, da je menda denar na razpolago. Žalostno tudi deželni odbor naj hi razpisal nagrade. Živimo v realnih časih in tudi pri slovenskemu profesorju smo videli, da idealne besede ne izdajo veliko.

Rb.

Mohorjeva družba — Slovencem. Piše se nam: Dostikrat se je že pisalo in kritikovalo družbo sv. Mohorja. Faktično ne odgovarja potrebam in razmeram v tej meri, kot bi lahko pričakovali od nje. Vendar slovenska javnost morda niti ne ve, da družba ni literaren zavod, temveč — bratovščina, kot n. pr. na Kranjskem Marijina, in da je zato primorana, izdajati molitvenike in enake knjige. Vendar mislim, da bi se dalo reformirati tam, kjer je mogoče; naj družba nastavi mesto nemških uslužbencev Slovence, naj ne daje vezati svojih knjig nemškim tvrdkam v Celovcu, ki pomagajo potem germanizirati slovenski Korotan in so tako preobložene s slovenskimi naročbami, da jih pošiljajo celo na Dunaj, temuč naj izroči delo, ki ga ne more zmagati, slovenskim tvrdkam v Ljubljani in zvršila bo prvo dolžnost: dala s slovenskim denarjem zaslužka domačinom! Družba naj le izdaja majhne molitvenike, če je primorana! Poleg tega pa naj izdaja knjige, ki bodo širile narodno zavest in vplivale radi splošne razširjenosti na ljudstvo tako, da se bo le-to po njihovem vplivu jelo zanimati za druge knjige, za predavanja potujoče in stalne knjižnice in se tem potom intelektualno povzdignilo in osamosvojilo. S tem bo zvršila drugo svojo dolžnost in zadovoljni bomo ž njo.

P.

Naša brošura „Iz naroda za narod“ se močno širi v vseh dijaških krogih. Prav iskreno bi priporočali ob tej priliki številnim našim nasprotnikom — tako osebnim, kakor načelnim, da upoštevajo z vso možno resnostjo to brez dvoma doslej najboljšo dijaško delo. Mnogokrat se prepirajo dijaki o stvareh, ki po malo temeljitejšem razmišljevanju razpadajo v nič, drugi pot zopet o stvareh, ki so za nas že rešene, fiksirane in o katerih je škoda izgubiti vsako besedo. Premnogim manjka jasnosti, o mnogih vprašanih sploh še mislili niso, osebni, družabni momenti so jih posadili v njihove organizacije, ne da bi se jim mogla očitati »mala fides«. Mi smo vedno bili, smo in bomo za politiko čiščenja: najprej jasnosti v nazorih in ko vidimo, da se v temeljnih vprašanih ločimo, pa razhod in boj! Da se reducirajo vzroki razstanka in boja naših struj na edino opravičeni razlog, tedaj na načela, da tedaj zavlada več jasnosti in iskrenosti in se umakneta zmedenost in podtikanje, zato priporočamo v interesu celokupnosti slovenskega dijaštva brošuro prav vsem dijakom.

Naj si vsakdo, če noče kupiti, vsaj izposodi od radikalnega tovariša brošuro »Iz naroda za narod«. Potem bo vsled dela jedne struje napredovalo vse dijaštvo, v kolikor ga je sploh sposobnega objektivnosti.

„Slovenski Jug“ piše o brošuri »Iz naroda za narod:« — Čitaocima »Slovenskoga Juga« je već donekle poznat I. zbor slovenskoga nar.-radikalnoga djaštva. Sad je izišao izveštaj o njegovu radu. I sad se može uveriti lako i ko nije bilo na zboru, koliko je ozbiljnosti, koliko je idealnoga oduševljenja i realnoga smisla pokazala ta omladina, potpuno dostojna, da nam bude uzor. U tri teoretska predavanja (Rostohar: Pojedinaac i celine, etika, nauka, vera. Žerjav: Evolucija, rad, samopomoć.*) Ušlaker: O narodnostnom pitanju su naučno utvrđjena i opravdana načela narodno-radikalne struje, koja se rodila pre četiri godine u akademičnom društvu »Slovenija« u Beču i prošlih ferija u Trstu pokazala koliko je narasla i osnažila se. U odseku za materijalno stanje slov. djaštva se referisalo i debatovalo o pogodbama za dijački život u gradovima Gracu, Pragu i Beču, u kojima se najvećim delom školuje slov. omladina. Debatovalo se v ekonomskim pogodbama za izbor struku. Konstatovalo se, da je suviše filozofa, a premalo medicinaca, nikakva interesa za realne predmete. U odseku za narodnu prosvetu se predavalo o narodnim knjižnicama i predavanjima za narod, zatim o akademskim društvima. U odseku za djačko obrazovanje je Grošelj opisao stari i sadašnji djački život*) i utvrdio, da je današnji bolji, da je radikalna omladina kao čitava struja, namesto predjašnjih pojedinaca, stekla svoje ideale. A. Kramer je predavao o zadaći akademskih društava, interpretirao praktične točke programa — program rada. Politika da se smatra samo kao nauka, da društva izbegavaju političko strančarenje. Da se podigne djaštvo duševno, moralno, ekonomski, da odgaji, dakle, slovenačkome narodu dobru inteligenciju djačko opće obrazovanje i procvetavanje narodno. Ipavec je predavao o sredoškolskome pitanju. Rezolucije sva četiri odseka su štampane već ranije u ovome listu. Na završetku je izveštaj sa velikoga narodnog zbora, koji je tražio otvaranje slovenačkoj škola u Trstu i za svaki narod u Austriji, bez obzira na teritorijum, svoje zakonodavstvo i samoupravu u svima kulturnim i narodno-ekonomskim pitanjima. — To je ukratko sadržina ove vredne knjige. Preporučujemo je srbskim djacima, ako hoće, da upoznadu težnje i rad najagilnije omladine u bratskome slovenačkome narodu. A treba ih upoznati jer je to jedna od prvih pogodaba za realan rad na zajednici južnoga Slovenstva. Dobroj volji neće mnogo smetati različitost jezika, bar glavni smisao, sa nešto truda moći će svaki Srbin-djak razumeti.«

Doktorat medicinae veterinae. Boj za reforme na živinozdravniški visoki šoli na Dunaju kaže dobre posledice. Z letošnjim letom je odstranjeno polovičarstvo, ki je obstajalo v tem, da so se sprejemali na zavod na eni strani abiturijentje srednjih šol, na drugi pa vojaški podkovači. Vojaško ministarstvo namreč zahteva sedaj tudi za živinozdravnike maturo. — Od 170 priglašanih abiturijentov za vojaško veterinarsko akademijo je bilo sprejetih 20, med njimi 17 odličnjakov. Zanimivo je, da je med temi akademiki 10 Čehov,

*) Otištampano v »Omladinskom Glasniku«.

6 Srbo-Hrvatov in 4 Nemci. Slovencev je sicer nekaj prosilo, a podlegli so močni konkurenci. — Pred Božičem so slušatelji živinozdravilstva sklenili, da začnejo stavko, ako se jim ne ugoti njih zahtevi po doktoratu. Naučni minister pl. Bienert je njihovim odposlancem obljubil, da dobe doktorat, da se sedaj le še razmotriva o pogojih, pod katerimi jim ga bo možno doseči.

Omladinski glasnik, glasilo srbskega akademičnega dijaštva na avstrijskih visokih šolah preneha s koncem tekočega leta izhajati. List je zavzemal ves čas svojega obstoja prijateljsko razmerje do slovenskega narodno-radikalnega dijaštva in do »Omladine«, ter je večkrat prinašal prevode naših člankov. Vzrok, da je prenehal izhajati, je obžalovanja vredna brezbriznost srbskega dijaštva napram listu: v dijaških krogih je imel le 83 plačujočih naročnikov. Naj bi naše dijaštvo v tem ne posnemalo srbskega!

Bogumil Vošnjak: Na razsvitu. Ruske študije. O tej pravkar izšli knjigi našega sotrudnika še izpregovorimo. Za danes jo dijaštvu prav toplo priporočamo.

Doktorat državoiznanstva namerava upeljati naučno ministrstvo. V doseg tega doktorata bo treba po večletnem študiju državnih ved (narodno gospodarstvo in gospodarska politika, finančna veda, javno pravo in teoretska statistika) predložiti znanstveno disertacijo (kakor je danes potrebna za filozofski doktorat) in napraviti rigoroz iz imenovanih ved.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Ker se uposlani prispevki za srednješolsko prilogo na štirih straneh ne dajo natisniti, in tudi ne kaže jih deliti v dve številki, izide srednješolska priloga svečana in sušča v podvojeni velikosti. — Spitignjev: Kakor želite! — G. Iur. Smole: Vaši izgovori ne premene na stvari ničesar. Priporočamo Vam, da si prečitate našo brošuro »Iz naroda za narod«, osobito od strani 69—94. Vaš »popravek« si ohranimo za spomin.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Nedavno smo slišali, kako žalosten konec je moralo vzeti glasilo srbskega dijaštva »Omladinski glasnik«, kterege je uničila edinole brezbriznost in malomarnost srbskega dijaštva. Res so pri nas razmere mnogo boljše kot tamkaj, vendar pa z žalostjo konstatujemo, da je še veliko narodno-radikalnih dijakov, ki so ali popolnoma pozabili, da treba tudi za tekoče leto poravnati celo naročnino v naprej, ali pa so toliko zanikrni, da se ne zavedajo svoje prve dolžnosti. Ne moremo zameriti, če ne prispeva k listu vsakdo v duševnem oziru, nikakor pa ne moremo razumeti, kako se upajo šteti za narodno-radikalne brezvestni dijaki, ki ne plačajo naročnine v naprej. Naj torej nemudoma poravnajo zaostale naročnine vsi tovariši! Kdor hoče, da ima pravice, naj se zaveda tudi dolžnosti. Mislili smo, da bodo vsi, ki so Omladino prejemale, vedeli, kaj jim je storiti, in opozarjali nismo na dolžnosti do danes nikogar.

dobro vrlo praško podporno društvo, vemo, da dijaštvo nima nikjer tolikih pravic kot v Pragi (le da sedanji odbor »Ilirije« za te pravice ni zrel, kaj naj še rečemo o famoznem dosedanjem zastopniku?), vemo ceniti ravno delo Tomšiča, ki kakor oče skrbi in zbira. Zato naj se svojega čina vitežki Savani sramujejo! Da imajo tako oliko, se nam pa ne zdi čudno. Kako pa naj se razvije fina dostojnost in prava srčna izobrazba v onih mednarodnih klavnicah, kjer slovenski »vitezi« v družbi buršev s slastjo, ki jo menda najdeš samo še pri španskem občinstvu pri bikoborbah, gledajo prismojene menzure.

Skušnjava me ima, da bi se že danes ozrl na ljubljanske Savane, ki se vozijo v klavnice v Gradec borit se z nemškimi burši. En sam dobiček, ki ga ima od teh pobojev naš narod, bi radi izvedeli! Denar se zapravlja, kri si puščajo, mozeg slabe in batine domov prineso — ali je to dobiček? Najraje bi jih proglasili za »nedijake« vse; veliko ne bi pretiravali. A ker se delajo nekakim reprezentantom dijaštva, Vam priporočam, da jim ne prizanašate. Ugovarjate, da jih ni treba smatrati resnim. Skoro bi rekel: da. Lani smo se jim smejali, ko so v svoji neumni prenapetosti obetali dr. Tavčarju — bič. Letos se smejemo še bolj.

Ko sem Vas opozoril na razne burše, nad katerimi bi se ustanovitelji »Save«, »Ilirije« in »Triglava« sami morda zjokali, Vas opominjam še na veliko nevarnost, ki grozi narodno-radikalnemu dijaštvu. Čudite se. Saj imamo pokazati poleg napredka vsakega posameznika mnogo vidnega pozitivnega dela v l. 1905. Naša »Omladina« je krepka, tako tudi naša »Prosveta«, »Skala« bo naša trdnjava. »Slovenija«, »Tabor« vspevata izvrstno. Naše ljudsko knjižništvo že cvete. Naš shod je vspel. Naša brošura nekako kodificira vse naše delo. In vendar je nevarnost tu.

Ali se Vam ne zdi neprijetno, da Vam Triglavani zatrjujejo na žive in mrtve, da so tudi »radikalci«, ljubljanska »Sava« se cvre v »radikalizmu« in junaki v Pragi se seveda tudi bijejo na prsi, da so radikalci. Pred dvema letoma ni hotel biti nihče, danes bi bil vsak »radikalen«. Tudi »Naš list« ne nastopa »radikalno«, ker priobčuje pikantne škandale.

Vsi ti ljudje pač ne razumejo naše struje, ki pomeni **notranji preporod** slovenskega dijaštva. Biti v opoziciji, kritikaster, zabavljač in sam nič boljši, to je stara umetnost. Slovensko mladino hočemo videti npravno tenkočutno, energično in požrtvovalno, izobraženo. Naš narodno-radikalni prapor naj ostane čist.

„Zora“ trdovratno — molči. Zadnji čas se postavlja na komodno stališče gluhonemega. Z neko aristokratsko nobleso dosledno odklanja odgovor na naša radovedna vprašanja. Ker bo pa morda razun nas še koga zanimalo, kako je s temi vprašanji, bi si dovolili se obrniti do uredništva »Zore« s ponižno prošnjo, da naj opusti svojo pasivno resistenco. Sicer pravijo, da je govoriti srebro, molčati pa zlato, a vendar dvomimo, da bi bil ta pregovor za našo kolegino merodajen — morda bi se v tem slučaju dal z večjo verjetnostjo uporabiti rek: qui tacet...

Daničarska morala. Nekega Daničarja, ki je še-le prav pred kratkim odkril v sebi svoje klerikalno svetovno naziranje, so vprašali nekdanji tovariši, odkod mu je tako nenadoma prišlo razsvetljenje, na kar jim je odvrnil: »Kaj hočete, moja glava je radikalna, trebih je klerikalen, v spolnem oziru pa sem liberalec!« — Kakor čujemo, je častni sod katoliškega društva »Danice« tega člana oprostil, češ da je bil le dovtip. — Mi sicer prav nič ne branimo »Danici«, da dovoli članom delati take »dovtype«, menili bi le, da za nekaterimi dovtipi tiči precej jedra. Nič pa se ne čudimo, da dotičnik ni bil iz »Danice« izključen: mogoče bi iz obsodbe tega člana moral konsekvence izvajati še marsikak Daničar.

Cena brošure „Iz naroda za narod“

je K 1.50, s poštnino K 1.60, za dijake 1 K, s poštnino K 1.10.

Dijaški naročniki dobe za 10 K enajst izvodov.

Naroča se pri upravnistvu „Omladine“ v Ljubljani.

Dobiva se tudi v knjigarnah Schwentner v Ljubljani in Gaberček v Gorici.

Lavoslav Schwentner

knjigotržec v Ljubljani

Prešernove ulice št. 3

priporoča

učne knjige za vse šole

v najnovejših predpisanih izdajah

ter vse druge

šolske potrebščine.

Zunanja naročila izvršuje točno po poštnem povzetju.